

MÖTESPLATS INFÖR FRAMTIDEN

Borås 2-3 oktober 2002

Anna-Karin Albertsson, Norrby kommunal, Borås
Kristina Löksey, Trandareds kommunal, Borås
Shahla Sheikholeslami, Brämhults kommunal, Borås

Bibliotekarien på nya arenor –

med språkutveckling och folkhälsoarbete i portföljen

I Borås kommun finns ett flertal kommundelar som vågat satsa extra på språkutveckling för barn. Tre kommundelar har anställt bibliotekarier för att arbeta med barnens språkutveckling och därigenom främja folkhälsoarbetet. Lösningarna ser olika ut beroende på de lokala förutsättningarna.

Gemensamt för tjänsterna är att främja barns språkutveckling i samverkan med andra yrkesgrupper. Arbetet vänder sig främst till familjer med barn i förskoleåldern och med annat modersmål än svenska.

Ett av målen är att barn och föräldrar skall hitta lusten och glädjen till språket genom barnlitteratur. En viktig aspekt av arbetet är att se familjen som en helhet och stärka föräldrarnas roll när det gäller att ge barnen möjligheter att tillägna sig ett eller flera språk.

Tjänsterna är olika utformade, men det finns flera gemensamma arbetssätt.

Hembesök.

Bibliotekarien gör hemsök hos barnfamiljer med företrädevis utländsk bakgrund. När barnfamiljer inte kommer till biblioteket tar man detta på allvar och konsekvensen har blivit här att biblioteket kommer till familjen i stället. Där sker samtal om högläsning hemma, om språkets betydelse och modersmålets värde, om bibliotek och om mycket annat. Besök i hemmen är den mest långtgående formen för uppsökande verksamhet som biblioteken kan bedriva, i andra sammanhang går biblioteken ut till institutioner t ex skolor, arbetsplatser och sjukhus. Hembesöken skapar möjlighet till förtroende, första mötet med biblioteket sker på familjens villkor och på en trygg plats nämligen i deras eget hem.

Den uppsökande verksamheten fungerar också som ett socialt arbete och är i vid mening också folkhälsofrämjande. Men det är svårt att hitta en yrkesgrupp som är bättre lämpad än bibliotekarier. Bibliotekariens yrkesroll uppfattas av de flesta som neutral, positiv och ganska ”ofarlig”. Bibliotekarien har ingen myndighetsutövning och har lätt att bygga upp ett förtroende hos familjer med olika bakgrund med hjälp av böcker till barnen. En av de verksamhetsansvariga för individ och familjeomsorgen i Borås uttryckte det så här ***”det är kulturen som har metoderna att utföra socialtjänstens mål!”***

Samarbete med Öppna förskolan.

Öppna förskolan vänder sig till nyblivna föräldrar och föräldrar med hemmavarande barn. Den är kostnadsfri och barn och föräldrar är där tillsammans. För bibliotekarien innebär Öppna förskolan en mötesplats där man knyter kontakter med familjer. Genom sagostunder och samtal skapas ett intresse för böcker och läsande. Bibliotekarien kan samtidigt informera och bjuda in till bibliotekets olika verksamheter.

Samverkan med Öppna förskolans personal gör att ett läsfrämjande arbete sker medvetet i hela deras verksamhet.

Gåvoböcker

Gåvoboken överlämnas vid första hembesöket. Tillsammans med Barnens första bok som ges BVC och kommundelarnas fyraårsbok läggs grunden till ett eget bibliotek. Tanken är att inspirera föräldrar att låna och/eller köpa egna böcker till barnet. Att få en egen bok kan betyda mycket för ett litet barn, speciellt i hem där böcker inte är så självklara.

Samverkan med andra yrkeskategorier

Genom samverkan med andra professioner ges möjligheter att utveckla den egna yrkesrollen. Det skapar vidgade vyer och en större förståelse för andras kompetenser. Det kräver en trygghet i den egna yrkesrollen och kontinuerlig kontakt med kollegor inom det egna yrkesområdet.

Likheter mellan kommundelarna

De tre kommundelarna har en liknande befolkningsstruktur. De områdena vi arbetar i påminner om storstädernas miljonprogram och bland barnen i skolan är det få som har svenska som modersmål.

Språkklyftorna ökade och larmrapporter från skolan och BVC bidrog till att ett nytt arbetssätt startades redan i början av 90-talet. Initialt fick man stöd av Statens kulturråd, men sedan har arbetet finansierats av den egna kommundelen.

Borås-modellen är ett exempel på att man inom samma kommun kan ge varandra draghjälp. Först ut var Brämhults kommundel 1992, sedan följde Norrby 1999 och Trandared anställde en språkbibliotekarie 2001. Också Göta kommundel har planer på att integrera sitt filialbibliotek med en kommande familjecentral. Filialbiblioteket delar redan idag lokaler med Götas Öppna förskola.

Här nedan följer en liten utförligare presentation av de olika kommundelarna och de respektive tjänsterna.

Brämhults kommundel

Kommundelen Brämhult består av två bostadsområden. Den mångkulturella Hässleholmen med i huvudsak kommunägda hyreslägenheter och det närapå helsvenska villaområdet Brämhult, som har fått ge namn åt hela kommundelen. Kommundelen har ca 10,000 invånare varav drygt 5500 bor på Hässleholmen.

Hässleholmen är en av de barnrikaste områdena i Borås.

Kommundelen driver tre skolor. Myrås och Fjärding är låg- och mellanstadier och Bodaskolan har alla tre stadierna.

Kommundelens bibliotek, Hässlehus, är centralt beläget på Hässleholmen.

På Hässleholmen kom larmrapporterna från skolorna att eleverna med utländsk bakgrund har svårt att följa undervisningen p g a bristande språkkunskaper och Hässlehus biblioteket hade väldigt få invandrarfamiljer som låntagare. Der var då idén om ett språkutvecklingsprojekt kläcktes och 1992 startades ett språkutvecklingsprojekt, finansierad av Statens Kulturråd, på Hässlehus bibliotek. Man tillsatte en halvtids bibliotekarie tjänst som efter projektens slut övergick till en ordinarie tjänst som flyktingbibliotekarie.

Iden halvtids tjänsten ingår bl a hembesök hos familjer av utländsk härkomst med barn i förskoleåldern. Dessa familjer lokaliserar i nära samarbete med distriktsköterskorna i området. Syftet med hembesöken är att göra föräldrarna uppmärksamma på och delaktiga i barnens språkutveckling.

I tjänsten som flyktingbibliotekarie ingår dessutom inköp av utländska böcker, två pass i veckan på Hässlehus bibliotek, ansvar för utländska depositioner och en halvdag i veckan på områdets öppna förskola. Bibliotekarien har samtidigt en halvtids tjänst som skolbibliotekarie på Myråsskolan.

Norrby kommun

1999 startar kommundelen en Öppen förskola.

Dess målsättning är förebyggande och främjande arbete bland familjer med förskolebarn. Området det gällde var Norrby stadsdel med ca 3000 invånare och där befolkningsstrukturen är sådan att de flesta barnfamiljer i området har invandrarbakgrund. Därför fick projektet också uppdraget att arbeta med barnens språkutveckling.

I planeringsskedet, när beslut skulle fattas och medel beviljas av kommunledningen kunde man så, med stöd från goda resultat i Brämhults kommun, hävda att en bibliotekarie var den yrkeskompetens som också behövdes i språkutvecklingsarbetet.

Därför anställdes tre personer; en förskollärare, en socionom och en bibliotekarie, alla på heltid.

Bibliotekarien får naturligtvis dela ansvaret för verksamheten som helhet och utför många sysslor som inte är direkt biblioteks- eller språkrelaterade. Vilket i sin tur innebär ett vidgat perspektiv på vårt egna arbete på biblioteken; i vilket sammanhang sker det läsfrämjande arbetet? Hur ser mottagarens situation ut?

Bibliotekariens spetskompetens i sammanhanget är driften av ett litet utlåningsbibliotek på Öppna förskola, som omfattar 10-15 olika språk.

Det är också de hembesök som görs i alla barnfamiljer med barn i åldrarna 2 och 5 år. Dessa besök kan pga många orsaker inte utföras av andra yrkesgrupper .

Under arbetets gång visar sig också andra, mer dolda, yrkeskunskaper vara av stor vikt.

En bibliotekarie kan balansera en pedagogs iver att lära ut ett språk genom att se språket som ett redskap för en kulturupplevelse och omvärldsförståelse och kommunikation av allra djupaste slag.

En bibliotekarie kan också i förhållande till socionomens iver att hjälpa och stötta behövande, bidra till att arbetet är generellt; läsa böcker för barnen gör alla! Ett salutogent perspektiv för att tala med Aaron Antonovskys terminologi.

En så långtgående samverkan som Norrby har ställer naturligtvis också frågor.

Är det slöseri med yrkeskompetens att ha en bibliotekarie som dricker kaffe med en fembarnsmamma? Eller som leder föräldragrupper och kokar soppa?

Vad skulle man kunnat uppnå med ett mer specialiserat arbetssätt?

Säkert mycket.

Men vad man uppnått nu är ett brett förtroende hos en del av befolkningen, barn och föräldrar, i ett begränsat geografiskt område. Man har satt in läsning, böcker och bibliotek som en naturlig del av familjens vardag. Man har kortat vägen mellan barn och bibliotek.

Norrby Öppna förskola har nu gått in i ett nytt skede genom ett samarbete med primärvården. I området skall öppna en s.k. Familjecentral där Mödrahälsovård, Barnhälsovård, Öppen förskola och social rådgivning skall finnas under samma tak. Det blir den enda Familjecentralen med biblioteksprofil. För biblioteket innebär det en förlängning av det långa samarbetet med BVC; här kommer man att finnas i samma lokaler och biblioteket kommer att möta alla barnfamiljer i området.

Trandareds kommundel

Kommundelen Trandared är fördelad på främst två stora områden, Trandared och Hulta. Hulta är till stor del ett mångkulturellt område med mestadels hyreslägenheter medan Trandared har övervägande villor och bostadsrätter. Kommundelen har 10 649 invånare varav ca 4000 bor på Hulta och där är 45% födda i annat land än Sverige medan samma siffra för Trandared är 12%.

Kommundelen har två folk- och skolbibliotek som är integrerade i de två låg- och mellanstadieskolorna.

Under slutet av 90-talet kom larmrapporter från Ekarängsskolan på Hulta om att elever inte gjorde bra ifrån sig på de nationella proven i årskurs 5. Detta på grund av bristande möjligheter att tillgodogöra sig undervisningen i skolan.

Även barnmorskorna på BVC som är kopplade till Trandareds kommundel informerade om att allt inte stod rätt till med de små barnens språkutveckling. Allt detta sammantaget gjorde att Trandared 2001 anställde en språkbibliotekarie som skulle arbeta med språkutveckling på halvtid för barn i åldrarna 0-5 år.

Tjänsten består, som den nu är utformad, av en halvtid på Trandaredsbiblioteket med alla förekommande arbetsuppgifter som finns i ett folk- och skolbibliotek.

Andra halvtiden används till att främja barn språkutveckling i åldern 0-5 år i samarbete med föräldrar, förskolepersonal, Öppna förskolan, Språkteamet m fl.

Hembesök till alla 2-åringar på Hulta-området med en gåvobok.

Därtill ingår det att vara aktiv och delaktig i andra insatser som kommundelen initierat för att främja barns språkutveckling.

Samarbete och utbyte av erfarenheter angående språkutveckling med övriga kommundelar inom Borås kommun samt övriga Sverige är också ett viktigt inslag i tjänsten, precis som att inhämta tankar och forskningsrön inom språkutvecklingsområdet.

Något nytt och något gammalt

Det som även är utmärkande för alla dessa tre tjänster är att man skapat en mix av det traditionella biblioteksarbetet och introducerat ett helt nytt arbetssätt för att nå så många nya låntagare som möjligt. Det krävs mycket engagemang och mod från både styrande inom kommundelarna samt personal att våga satsa på något som ingen gjort förr.

Kontaktpersoner inom kommundelarna.

Brämhult

Margot Johansson, Verksamhetsansvarig för Kulturen på Brämhults kommun

Tel. 033-35 38 42

E-post: margot.johansson@boras.se

Shahla Sheikholeslami, Skol- och flyktingbibliotekarie

Tel. 033-35 38 91

E-post: shahla.sheikholeslam@utb.boras.se

Norrby

Ulf Larson, Verksamhetsansvarig för Kulturen på Norrby kommun

Tel. 033-35 76 31

E-post: ulf.larsson@boras.se

Eivor Lundgren, Rektor för Norrby skolan och Öppna förskolan

Tel. 033-35 79 34

E-post: eivor.lundgren@boras.se

Anna-Karin Albertsson, Bibliotekarie

Tel. 033-35 83 06

E-post: anna-karin.albertsson@utb.boras.se

Trandared

Ragnar Eriksson, Verksamhetsansvarig för Kulturen på Trandareds kommun

Tel. 033-35 35 04

E-post: ragnar.eriksson@boras.se

Eva Aspman, 1:e bibliotekarie Trandaredsbiblioteket

Tel. 033-35 80 86

E-post: eva.aspman@boras.se

Kristina Löcsey, Språkbibliotekarie

Tel. 033-35 80 86

Mobil. 070-455 80 86

E-post: kristina.locsey@boras.se